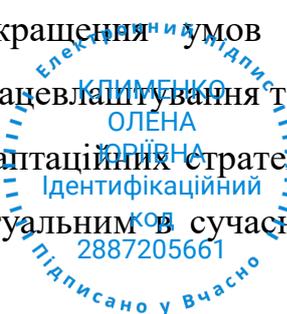

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Плющ Валентини Анатоліївни
«Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 054 – Соціологія

Актуальність теми дисертації

Тема адаптації мігрантів є однією з найважливіших для сучасних соціологічних досліджень. Війна, яку розв'язала росія проти України в 2014 р. і її ескалація в 2022 р. призвели до масового відтоку українців за кордон, які були змушені шукати нові безпечні місця для життя. Ізраїль, з його міграційною історією та соціальною політикою щодо підтримки емігрантів, став одним із ключових напрямків для переїзду українців – шукачів притулку. Саме тому, дослідження адаптаційних стратегій, проведене В. А. Плющ є актуальним в реаліях сьогодення, оскільки допомагає зрозуміти, як українці інтегруються в ізраїльське суспільство та реагують на виклики нового культурного середовища, інтегруються в економічну систему Ізраїлю та долають фінансові, мовні і ментальні бар'єри. Міграційна політика Ізраїлю щодо українських громадян є важливим чинником, який впливає на адаптацію мігрантів. Дослідження цієї теми допоможе краще зрозуміти, як змінився демографічний профіль українських мігрантів впродовж декількох міграційних хвиль і як трансформувалась міграційна політика країни. Міграція часто впливає на процеси формування національної ідентичності. Українці в Ізраїлі знаходяться в мультикультурному середовищі, що піднімає питання збереження національної ідентичності та інтеграції в нову соціокультурну реальність. Вивчення динаміки цих процесів є важливим для розуміння того, як мігранти зберігають зв'язок з батьківщиною та адаптуються до нових культурних норм. Отримані наукові дані можуть бути корисними для покращення умов життя та соціального забезпечення мігрантів, успішного правління та соціальної інтеграції.

Тож, дослідження динаміки адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі є надзвичайно актуальним в сучасних умовах, коли війна,

міграційні процеси та інтеграція в нові суспільства стають критично важливими для розуміння соціальних, культурних та економічних викликів, з якими були змушені стикатись українці. Не зважаючи на той факт, що історія міграції українців до Ізраїлю має глибоке коріння і сягає 80-х років ХХ століття соціологічних досліджень, які можуть сприяти науковому розумінню процесів адаптації, так і формуванню ефективних політик щодо підтримки українських мігрантів в ізраїльському суспільстві замало. Беручи до уваги усі ці аспекти, дисертаційне дослідження Валентини Плющ, мета якого – «концептуалізація особливостей динаміки адаптаційних стратегій українських мігрантів в іншокультурному середовищі Ізраїля в період з 1991 до 2024 року» (с. 15) є актуальним і вкрай важливим для української соціологічної науки і суспільства.

Наукова обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження

У першому розділі авторкою було розглянуто теоретичні підходи щодо соціокультурної адаптації мігрантів в рамках існуючих концепцій соціології міграції, а також проаналізовано стратегії адаптації мігрантів в іншокультурному середовищі – приведено існуючі соціологічні визначення та висвітлено ключові моделі. Розглядаючи міграційні процеси, як невід’ємну частину історії людства, яка відображає складні взаємодії між суспільствами на політичному, економічному та соціокультурному рівнях В. А. Плющ констатує, що соціологічні дослідження міграції дозволяють зрозуміти вплив міжкультурних процесів на інтеграцію мігрантів, зокрема, їх соціальну та культурну адаптацію (с. 43-44). Різні теорії, проаналізовані в роботі, – асиміляція, мультикультуралізм, і сегментація, надають багатогранне пояснення адаптаційних стратегій. Особливу увагу здобувачка наукового ступеня приділяється аналізу теорії етнічної стратифікації, яка виявилась найбільш релевантною для вивчення особливостей адаптації саме українських мігрантів в Ізраїлі (с. 49).

У другому розділі розкриті ключові етапи адаптації мігрантів до іншокультурного середовища та висвітлені базові фактори впливу на них, зокрема, проаналізована міграційна політика Ізраїлю. На основі аналізу

адаптаційного процесу мігрантів, дослідження демонструє хвилеподібну динаміку адаптації через кілька етапів (с. 67). Мікро- та макрорівневі фактори, на думку В. А. Плющ впливають на швидкість і успішність інтеграції мігрантів. Дослідження показує, що державна міграційна політика, зокрема в сферах громадянських прав, соціальних можливостей і безпеки мігрантів, є ключовим фактором успішної адаптації, особливо в контексті асиміляції або мультикультуралізму (с. 68).

У третьому розділі дисертантка на основі авторських соціологічних досліджень здійснює конструювання адаптаційних стратегій сучасних українських мігрантів в Ізраїлі з 1991 до 2013 року та українських біженців з 2014 до 2024 року, що суттєво збагачує емпіричну базу соціології міграції та є безцінним джерелом актуальної інформації для вторинного аналізу.

Новизна представлених у дисертації теоретичних та/або експериментальних результатів

Авторкою на основі результатів низки соціологічних досліджень вдалося аргументовано і фахово представити концепцію наукового аналізу адаптаційних стратегій українських мігрантів в Ізраїлі з 1991 по 2024 роках, основні інноваційні моменти, якої полягають в наступному:

– вперше запропоновано нову соціологічну модель адаптації мігрантів в іншокультурному середовищі, яка ґрунтується на порівняльному аналізі існуючих соціологічних моделей адаптації, таких як моделі Дж. Беррі та Т. Горовіц, а також пропонує аналіз двох незалежних вимірів адаптації – ціннісного та інклюзивного, що дозволяє авторці виокремити окремі унікальні стратегії адаптації мігрантів – асиміляція, ціннісна інтеграція, інклюзивна інтеграція, мультикультуралізм та сегрегація;

– виявлено зв'язок між міграційною політикою Ізраїлю та адаптаційними стратегіями українських мігрантів, зокрема, для релігійних мігрантів-юдеїв була характерна стратегія асиміляції, тоді як для світських мігрантів – мультикультуралізм, а також встановлено, що міграційна політика для

неюдейських мігрантів базується на сегрегації, хоча в залежності від тривалості проживання в Ізраїлі може трансформуватись в інклюзивну інтеграцію;

– досліджено адаптаційні стратегії біженців з України, зокрема тих, хто приїхав до Ізраїлю після 2014 р. в пошуках притулку від війни, тож було встановлено, що їх адаптація значною мірою залежала від намірів щодо тривалості перебування в країні, а також від рішень уряду та судової системи Ізраїлю, які впливали на доступ до роботи, медицини та соціального захисту;

– розширено положення теорій етнічної стратифікації Д. Л. Ноель щодо наявності інституційних бар'єрів з боку влади країн-реципієнтів для мігрантів з етнічними відмінностями;

– розроблено авторський опитувальник для вивчення адаптаційних стратегій українських мігрантів на базі існуючих методик Дж. Беррі, Т. Горовіц, Є. Головахи та інших.

Таким чином, дисертаційне дослідження Валентини Плющ вносить значний вклад у розуміння адаптаційних процесів мігрантів в Ізраїлі, а також емпірично доводить вплив міграційної політики на ці процеси, що в повному обсязі відображено у висновках до розділів. Загальні висновки є логічними, аргументованими і змістовними, пов'язаними із метою та завданнями дослідження, що дозволяє говорити про наявність в роботі логічного зв'язку між теоретичними та емпіричним розділами.

Практична цінність отриманих результатів

Результати дисертаційного дослідження Валентини Плющ, беззаперечно, мають прикладний характер і можуть бути використані для:

– оптимізації міграційної політики – розроблена соціологічна модель адаптації може бути використана урядовими установами та організаціями, які займаються питаннями міграції, для формування більш ефективної міграційної політики, зокрема, розуміння різних стратегій адаптації (асиміляція, мультикультуралізм, ціннісна та інклюзивна інтеграція) дозволить краще прогнозувати поведінку мігрантів і створювати умови для їх успішної інтеграції в суспільство;

– підтримка програм соціальної інклюзії – запропонована авторкою модель може бути використана для розробки та вдосконалення соціальних програм підтримки мігрантів, зробивши їх більш гнучкими і чутливими до потреб різних груп, з метою більш успішної інтеграції в приймаюче суспільство, особливо в контексті врахування їх етнічних та релігійних особливостей;

– удосконалення стратегій соціальної роботи з мігрантами та біженцями – знання про особливості адаптації мігрантів та біженців може бути корисним для міжнародних неурядових організацій, які надають соціальні послуги, допомогу в працевлаштуванні, медичну та психологічну підтримку;

– підвищення ефективності роботи з українськими мігрантами в Ізраїлі – організації, які працюють з українськими мігрантами, можуть використовувати отримані дані для поліпшення комунікації та адаптаційних програм, враховуючи особливості їхньої етнічної та релігійної приналежності, а також цілі їхнього перебування в Ізраїлі;

– академічне та освітнє застосування – результати дослідження можуть бути використані в освітніх програмах для студентів-соціологів, фахівців з міграції, соціальної роботи та державної політики, сприяючи кращому розумінню міграційних та інтеграційних процесів.

Загалом, дослідження сприятиме покращенню якості міграційної політики, програм адаптації та інтеграції мігрантів, що позитивно вплине на їхнє життя в приймаючому суспільстві.

Рівень виконання поставлених наукових завдань та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Основні тези і висновки дисертації науково обґрунтовані, відзначаються новизною та демонструють особистий вклад авторки у розвиток наукових досліджень в галузі соціології міграції. Високий рівень виконання наукових завдань в дослідженні підтверджується глибоким аналізом теоретико-методологічних підходів до проблеми адаптації мігрантів, що включає узагальнення та систематизацію мікро- і макрофакторів впливу на адаптаційні стратегії. Здобувачка ефективно володіє методологією наукової діяльності,

оскільки дослідження ґрунтується не тільки на теоретичному науковому пошуку, але й на ґрунтовних авторських емпіричних розвідках, що дозволило всебічно вивчити моделі адаптації мігрантів і перевірити їх релевантність для українських мігрантів в Ізраїлі. Крім того, В. А. Плющ вдало розкрила взаємозв'язок між еволюцією міграційної політики Ізраїлю та адаптацією українських мігрантів, демонструючи високу компетентність у використанні соціологічних методів та наукових підходів.

Повнота викладу результатів дисертації в наукових публікаціях здобувача

Наукові публікації авторки, які представлені у фахових виданнях, відображають усі основні положення дисертації. Результати дисертаційного дослідження було опубліковано в 13 наукових працях, у тому числі 4 статті у наукових виданнях України категорії «Б», затверджених МОН, як фахові з соціології, 3 статті – в інших виданнях, 6 – тез доповідей та матеріалів конференцій.

Опубліковані матеріали відповідають вимогам пунктів 8-9 Постанови № 44 Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. – із змінами, внесеними за Постановою № 507 Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації науково-педагогічних і наукових кадрів» від 03.05.2024 р. і в повному обсязі розкривають основний зміст дисертації.

Структура та оформлення дисертації

Текст дисертації викладений і оформлений відповідно до вимог Наказу № 40 Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. (зі змінами від 12.07.2019 р.) та за змістом відповідає пункту 6 Постанови № 44 Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р.– із змінами, внесеними за Постановою № 507 Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації науково-педагогічних і наукових кадрів» від 03.05.2024 р.

Представлена дисертаційна робота характеризується єдністю змісту і засвідчує особистий внесок дисертантки до наукових знань у галузі соціології міграції.

Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності в представленому тексті дисертації і наукових публікаціях, які висвітлюють основні результати дослідження, не виявлено.

Зауваження та побажання

Позитивно відзначаючи теоретичне наповнення роботи і використання сучасних методологічних підходів та інструментів збору даних, які відкрили нові перспективи в дослідженні адаптації мігрантів необхідно звернути увагу на ряд аспектів дискусійного характеру:

– можливо, було б доцільно зробити більш детальний аналіз окремих мікро- та макрофакторів, щодо специфічних груп українських мігрантів – шукачів притулку від війни, які належать до різних соціальних чи економічних груп;

– дослідження могло б виграти від більш критичного підходу до аналізу існуючої методології та існуючих джерел щодо вивчення проблем адаптації мігрантів, зокрема, порівняння прогалів в різних наукових концепціях в рамках соціології міграції;

– було б цікаво виокреми та окремо розглянути вплив глобальних подій останніх десяти років, таких як пандемія COVID-19, війна в Україні та на Близькому сході або зміни в економічних системах ЄС, вплинули на адаптаційні стратегії мігрантів в Ізраїлі, включаючи український кластер (порівнявши тенденції та виявивши розбіжності).

Наведені зауваження та побажання є дискусійними та, ні в якому разі, не впливають на загальне позитивне враження від роботи і її високу емпіричну значущість для розвитку соціології міграції.

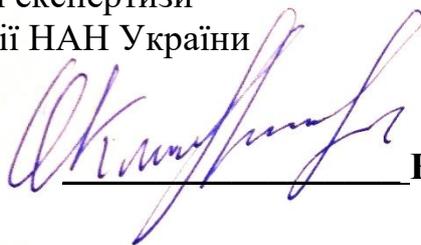
Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Плющ Валентини Анатоліївни «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі» є завершеним, самостійним і актуальним для сучасного українського суспільства дослідженням, виконаним з використанням фахової термінології, міжнародних і вітчизняних наукових праць і результатів власних емпіричних досліджень. Результати дисертації мають теоретичне та практичне значення, і повноцінно відображені в наукових публікаціях, а отже відповідають вимогам до наукової кваліфікації ступеня доктора філософії, що встановлені Постановою № 44 Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. – із змінами, внесеними за Постановою №507 Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації науково-педагогічних і наукових кадрів» від 03.05.2024 р.

Дисертантка – Плющ Валентини Анатоліївни заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 054 – «Соціологія» (Галузь знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки»).

Офіційна рецензентка:

доктор соціологічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу соціальної експертизи
Інститут соціології НАН України

КЛИМЕНКО Олена Юріївна

«02» грудня 2024 р.

Документ підписано у сервісі Вчасно (продовження)
Рецензія рецензента_О.Ю.Клименко.pdf

Документ відправлено: 09:31 02.12.2024

Отримувач документу

Відправник документу

Електронний підпис

09:31 02.12.2024

Ідентифікаційний код: 2887205661

КЛИМЕНКО ОЛЕНА ЮРІЇВНА

Власник ключа: КЛИМЕНКО ОЛЕНА ЮРІЇВНА

Час перевірки КЕП/ЕЦП: 09:30 02.12.2024

Статус перевірки сертифікату: Сертифікат діє

Серійний номер: 5E984D526F82F38F0400000078DD9801BB38AA05

Тип підпису: удосконалений